

Đạo đức nhà báo theo tư tưởng Hồ Chí Minh và sự vận dụng trong bối cảnh hiện nay

ThS. NGUYỄN BÌNH MINH

Trường Chính trị tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu; Email: binhminh1410hya@yahoo.com.

Tóm tắt: Sinh thời, Hồ Chí Minh rất quan tâm đến báo chí cách mạng đặc biệt là vấn đề đạo đức nhà báo. Bài viết phân tích làm rõ hệ chuẩn mực đạo đức cách mạng, đạo đức nghề nghiệp cần có của nhà báo theo tư tưởng Hồ Chí Minh. Đồng thời, bài viết phân tích sự vận dụng những quan điểm ấy trong bối cảnh hiện nay.

Từ khóa: đạo đức; nhà báo; tư tưởng Hồ Chí Minh.

1. Đạo đức nhà báo theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Hồ Chí Minh đã từng nhấn mạnh: "Cán bộ báo chí cũng là chiến sĩ cách mạng" [1]. Cây bút, trang giấy là vũ khí sắc bén của họ [2]. Về trách nhiệm báo chí, Lênin có nói: Báo chí là người tuyên truyền, người cổ động, người tổ chức chung, người lãnh đạo chung. Vì vậy, nhiệm vụ của người làm báo là quan trọng và vẻ vang. Muốn hoàn thành tốt nhiệm vụ ấy thì phải cố gắng học tập chính trị, nâng cao tư tưởng, đứng vững trên lập trường giai cấp vô sản; phải nâng cao trình độ văn hóa, phải đi sâu vào nghiệp vụ của mình. Cần phải luôn luôn cố gắng, mà cố gắng thì nhất định thành công [3].

Như vậy, theo tư tưởng Hồ Chí Minh, nhà báo là người chiến sĩ cách mạng. Đã là chiến sĩ cách mạng thì cần phải có đạo đức cách mạng. Đã là chiến sĩ cách mạng thì việc trau dồi, rèn luyện đạo đức là đòi hỏi tất nhiên. Bởi lẽ, không có đạo đức cách mạng thì "không thể gánh được nặng và đi được xa" [4]. Con đường cách mạng hết sức khó khăn, đầy rẫy những chông gai, cạm bẫy, cám dỗ; không có đạo đức cách mạng rất dễ thoái chí, sa ngã, suy thoái tư tưởng chính trị, đạo đức lối sống, "tự diễn biến", "tự chuyển hóa" [5]. Đức là là sự hướng thiện, là gốc rễ của tài. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã từng nhắc nhở có tài mà không có đức là người vô dụng, có đức mà không có tài làm việc gì cũng khó.

Muốn hoàn thành trách nhiệm, nhiệm vụ của mình, nhà báo phải không ngừng tu dưỡng đạo đức cách mạng, đòi hỏi nhà báo phải có đủ phẩm chất của người cán bộ cách mạng, không ngại gian khó, hy sinh, vì nhân dân phục vụ. Tại Đại hội lần thứ ba Hội Nhà báo Việt Nam (1962), Người nói: "Để làm tròn

nhiệm vụ vẻ vang của mình, cán bộ báo chí cần phải tu dưỡng đạo đức cách mạng" [6]. Chuẩn mực đạo đức cách mạng mà người cán bộ cách mạng cần phải tu dưỡng, đó là: trung với nước, hiếu với dân; cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư; yêu thương con người, sống có tình có nghĩa; tinh thần quốc tế vô sản trong sáng. Đó là những chuẩn mực căn bản của người cán bộ cách mạng. Đó là gốc rễ, cội nguồn, điều kiện đầu tiên của phẩm chất, năng lực công tác của một cán bộ cách mạng. Đạo đức tạo nên phần "hồng" trong phẩm chất chung của người cán bộ. Cho dù "chuyên" tốt đến đâu mà không có đạo đức thì không thể lãnh đạo được nhân dân, không thể gánh vác được nhiệm vụ cách mạng.

Bên cạnh đó, nghề nghiệp báo chí có nét đặc thù, cho nên trong tư tưởng Hồ Chí Minh, Người nhấn mạnh đến đạo đức nghề nghiệp mà nhà báo cần tu dưỡng. Có thể khái quát ở các phẩm chất: trung thực, khách quan, tôn trọng sự thật, nêu cao tinh thần tự phê bình và phê bình. Người nói: "Không biết rõ, hiểu rõ, chớ nói, chớ viết. Khi không có gì cần nói, không có gì cần viết, chớ nói, chớ viết" [7] và "chưa điều tra, chưa nghiên cứu, chưa biết rõ, chớ nói, chớ viết" [8]. "Viết giản dị thôi, và phải đúng sự thật. Không được bịa ra"; "Không nên chỉ viết cái tốt và giấu đi cái xấu. Nhưng phê bình phải đúng đắn. Nêu cái hay, cái tốt thì phải có chừng mực, chớ phóng đại... Phê bình thì phải phê bình một cách thật thà, chân thành, đúng đắn" [9].

Hồ Chí Minh căn dặn nhà báo phải trau dồi kiến thức, chịu khó học hỏi, khiêm tốn, tự phê bình và thành khẩn đón nhận sự phê bình, góp ý của cán bộ, đảng viên và nhân dân. Người nhắc nhở: "Ngành nào

cũng phải làm công tác tuyên truyền giới thiệu. Và các chú nhớ ở trang đầu mỗi cuốn sách đều phải ghi một câu **“hoan nghênh bạn đọc phê bình”**⁽⁶⁾. **“**Từ nay trở đi, trên sách hay trên báo, các chú nên luôn luôn có câu đó. Bác biết các chú văn hay chữ tốt, nhưng dù sao, nhân dân trăm tay nghìn mắt vẫn có nhiều ý kiến thông minh có thể giúp cho các chú tiến bộ hơn. Không riêng gì viết sách báo, mà công tác gì muốn làm tốt đều phải coi trọng ý kiến của nhân dân**”**⁽⁷⁾.

2. Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức nhà báo trong bối cảnh hiện nay

Trong mọi bối cảnh, hoạt động báo chí luôn là một nghề nghiệp nặng nhọc, vất vả, nhiều chông gai, đầy cám dỗ. Nhà báo phải là người năng động, thích nghi tốt với những điều kiện giao tiếp xã hội thay đổi không ngừng, luôn phải đối mặt với những hoàn cảnh, điều kiện phức tạp, những lựa chọn khó khăn. Bản thân sự vận động của xã hội luôn đặt ra những yêu cầu đòi hỏi mới về chuẩn mực đạo đức xã hội nói chung và đối với nhà báo nói riêng. Vì thế, việc học tập, rèn luyện đạo đức của nhà báo là công việc không ngừng nghỉ, công việc của cả cuộc đời. Nhà báo thường xuyên tiếp cận với đa dạng nhiều thông tin, là chuyên gia thu thập, tổng hợp, phân tích và truyền tải thông tin tới quần chúng nhân dân; có khả năng nắm bắt nhanh, tổng hợp tốt, phân tích giỏi và truyền tải thông tin một cách trung thực, đồng thời có định hướng và có sức thuyết phục tới người dân. Tuy nhiên, chính khả năng đó sẽ làm cho ở một số cá nhân phát sinh sự đánh giá bản thân quá cao và **“cảm giác quyền lực”** không lành mạnh. Hồ Chí Minh có không ít ý kiến về người làm báo cách mạng, nhưng vấn đề hàng đầu mà Người đòi hỏi là bên cạnh phải có phẩm chất chính trị vững vàng thì còn cần phải có đạo đức tốt đẹp.

Ngày nay, học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, mỗi nhà báo cần tu dưỡng hệ thống chuẩn mực và các nguyên tắc tu dưỡng đạo đức nói trên, để thực sự là người chiến sĩ cách mạng kiên trung trên mặt trận tư tưởng.

Thứ nhất, về trung với nước, hiếu với dân. Phẩm chất đạo đức tập trung nhất của nhà báo hiện nay vẫn là sự tuyệt đối trung thành với lý tưởng cộng sản, chiến đấu cho sự thắng lợi của chân lý cách mạng. Nhà báo là người tin tưởng vào đường lối, chủ trương của Đảng, tin tưởng vào con đường, phương thức thực hiện lý tưởng mà Đảng ta qua các kỳ Đại hội đã

đề ra. Nhà báo tin tưởng, phụng sự công cuộc đổi mới đất nước, góp phần đưa Việt Nam trở thành nước phát triển, có thu nhập cao vào năm 2045 **“**Hiếu với dân thể hiện ở việc nhà báo dùng ngòi bút của mình hết lòng, hết sức phục vụ nhân dân; lấy tự phê bình và phê bình để rèn luyện và để tiến bộ, điều quan trọng là lắng nghe ý kiến phê bình của quần chúng. Nhà báo cần tu dưỡng ý thức đúng đắn về nghề nghiệp và trách nhiệm nặng nề nhưng vinh quang của người làm báo cách mạng. Đó là cơ sở để xác định thái độ, trách nhiệm đạo lý nghề nghiệp của nhà báo, để nhà báo tự giác trong thực hiện nhiệm vụ **“**phục vụ cách mạng**”, “**phục vụ nhân dân**”**. Nhà báo phải tôn trọng, bảo vệ nhân dân, hết lòng phục vụ nhân dân. Đây là hệ quy chiếu chi phối hầu hết mọi quan niệm, phương pháp hoạt động báo chí của Hồ Chí Minh. Muốn phục vụ nhân dân thì trước hết phải tôn trọng nhân dân, lắng nghe ý kiến, nguyện vọng của nhân dân, học tập nhân dân, bảo vệ nhân dân. **“**Không riêng gì viết sách viết báo, mà công tác gì muốn làm tốt đều phải coi trọng ý kiến của nhân dân**”**⁽⁸⁾.

Thứ hai, về cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư. Đã làm nghề dựa vào con chữ thì chắc chắn phải cần cù, chi tiết, tỉ mỉ, vì chỉ cần sai một ly là đi một dặm. Theo Hồ Chí Minh, Cần và kiệm là gốc rễ của liêm, của chính. Có cần rồi, còn phải biết kiệm, đó như hai chân của con người. Thiếu một thứ đều không thể trở thành người toàn vẹn, sẽ khập khiễng, sẽ mất cân bằng. Nhà báo kiệm của cải vật chất, kiệm thời gian, tránh xa hoa. Bởi lẽ, một người chiến sĩ cách mạng tận tụy phục vụ nhân dân thì không thể sống khác với nhân dân. Liêm là trong sạch, nhà báo liêm khiết là người bút sắc, lòng trong **“**Chờ bao nhiêu đạo thuyền không khẳm/ Đâm mấy thằng gian bút chẳng tà**”**. Có Liêm, có chính, nhà báo mới đủ lòng dũng cảm, đủ bản lĩnh để thực hiện sứ mệnh của mình. Nhà báo tu dưỡng tính chiến đấu, thái độ trung thực, tâm lòng trong sáng, chân thành. Hồ Chí Minh coi trung thực là phẩm chất tiêu biểu của đạo đức nhà báo. Đó là thái độ trách nhiệm, trung thực với người đọc, với nghề nghiệp của nhà báo. Nhà báo hoạt động nghề nghiệp phải chí công vô tư, lấy việc chung đặt lên trên hết, tránh **“**việc tư đề việc công**”**.

Thứ ba, yêu thương con người, sống có tình có nghĩa. Nhà báo cần phải là người có lòng nhân, biết cảm thông, thương yêu, chia sẻ cho những thân phận

thiệt thòi, yếu thế trong xã hội, biết lên tiếng bênh vực họ, bảo vệ họ trước bất công và cường quyền. Đồng thời, nhà báo cũng cần phải biết và cần phần nộ trước sự bất công trong xã hội. Tình yêu thương con người ở nhà báo thể hiện không bề cong, không lệch cây bút trong tay, quyết đeo đuổi đến cùng, bảo vệ cái đúng, chống lại cái sai, hướng đến những giá trị chân thiện mỹ đích thực. Nhà báo chân chính thể hiện nhân sinh quan đúng đắn, trước sau như một, trọn nghĩa vẹn tình trong các mối quan hệ.

Thứ tư, về tinh thần quốc tế vô sản trong sáng. Trong bối cảnh toàn cầu hoá, hội nhập quốc tế sâu rộng hiện nay, thì tinh thần quốc tế vô sản trong sáng là đòi hỏi cấp thiết hơn bao giờ hết. Người cách mạng cần mở rộng được lực lượng, kết nối được các nguồn lực không chỉ trong nước mà còn trên thế giới. Từ đó mới tạo ra sức mạnh tổng hợp, nội lực kết hợp với ngoại lực, mới góp phần kết hợp sức mạnh dân tộc và sức mạnh thời đại. Nhà báo trong kỷ nguyên số cần có tinh thần quốc tế, phấn đấu vì sự nghiệp lực lượng dân tộc, dân chủ và hòa bình trên thế giới.

Đối với nhà báo, cần học tập, rèn luyện, phấn đấu một cách toàn diện đạo đức người cán bộ cách mạng, đạo đức nghề nghiệp báo chí để mỗi nhà báo hoàn thiện cả nhân cách, lối sống, sự hiểu biết, kinh nghiệm sống, về năng lực chuyên môn, nghiệp vụ làm báo. Đó là điều kiện để nhà báo có thể thực hiện ngày càng tốt hơn, hiệu quả hơn nhiệm vụ cách mạng của người chiến sĩ trên mặt trận tư tưởng. Nhà báo cần tu dưỡng đạo đức cách mạng, đạo đức nghề nghiệp trên các nguyên tắc tu dưỡng suốt đời, nêu gương về đạo đức; xây đi đôi với chống; tu dưỡng đạo đức là không ngừng nghỉ, không có giai đoạn, thời kỳ. Nhà báo ngày nay cần có bản lĩnh chính trị tư tưởng vững vàng, không hoang mang, dao động, cần tu dưỡng hệ chuẩn mực đạo đức của người cán bộ cách mạng; không ngừng học hỏi, nâng cao trình độ hiểu biết, chuyên môn nghiệp vụ, thích ứng tốt với bối cảnh chuyển đổi số. Một mặt xây dựng, bồi dưỡng phẩm chất cao đẹp thì cũng cần tu dưỡng, khắc chế, tạo ra hệ miễn dịch, quyết chống trả với những căn bệnh do chủ nghĩa cá nhân gây ra.

Tinh thần trách nhiệm đối với công việc cần được thể hiện trong phương pháp công tác, trong sản phẩm của mỗi người, của mỗi tòa soạn, của mỗi cơ quan báo chí. Ý thức trách nhiệm xã hội thể hiện bằng chất

lượng, hiệu quả xã hội của tác phẩm báo chí. Các sản phẩm báo chí ngày càng chất lượng hơn, hiệu quả hơn, hấp dẫn hơn, đóng góp nhiều hơn vào việc phát hiện và giải quyết các vấn đề nóng bỏng của đời sống xã hội, vào thực hiện nhiệm vụ chính trị của đất nước chính là thước đo đạo đức nhà báo. Xây đi đôi với chống, phải làm cho các hiện tượng tiêu cực như thông tin sai sự thật, thương mại hoá, sai tôn chỉ, mục đích cần được giảm thiểu, tiến tới bị loại bỏ trong đời sống báo chí. Như Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng đã từng nhấn mạnh: "Nghề làm báo là một nghề cao quý, thiêng liêng. Nhà báo cách mạng phải có tinh thần cách mạng, đó là tinh thần tiến công, đấu tranh loại bỏ cái sai, cái xấu, bảo vệ cái đúng, cái tốt, vì sự nghiệp chung của đất nước, của Nhân dân"⁽⁹⁾.

Báo chí cách mạng Việt Nam với lịch sử ra đời và phát triển trong 99 năm qua luôn thấm nhuần tư tưởng Hồ Chí Minh về báo chí nói chung, và quan điểm của Người về đạo đức nhà báo nói riêng. Đặc biệt, với tấm gương làm báo của Hồ Chí Minh, Người đã để lại một sự nghiệp báo chí có sự thống nhất giữa tư tưởng và hành động, giữa nói và làm, giữa lý luận và thực hành đạo đức cách mạng, đạo đức nghề nghiệp nhà báo. Những nhà báo chân chính, tâm cỡ, tên tuổi, những "cây đại thụ" của nền báo chí nước nhà đều là những người học trò xuất sắc, luôn khắc cốt ghi tâm những lời dạy của Hồ Chí Minh, đặc biệt về đạo đức nhà báo. Học tập Hồ Chí Minh và các thế hệ nhà báo tiền bối, lão thành, đội ngũ nhà báo hiện nay vẫn luôn ghi nhớ, nằm lòng những vấn đề thuộc về đạo đức cách mạng, đạo đức nghề nghiệp, để góp phần xây dựng nền báo chí cách mạng Việt Nam hiện nay "chuyên nghiệp, nhân văn và hiện đại".

(1), (3) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, T.13; tr.466, tr. 466.

(2) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, T.12, tr. 167.

(6), (8) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, T.15, tr.672, tr.667, tr.668

(4) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, T.5, tr. 342, 346.

(5) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, T.8, tr.206.

(7) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, T.10, 660-661.

(9) <https://special.nhandan.vn/nha-bao-cach-mang/index.html>